

***Droga do nieba. Katolicki modlitewnik i śpiewnik*, MIĘDZYDIECEZJALNA KOMISJA DS. LITURGII, DUSZPASTERSTWA LITURGICZNEGO I MUZYKI KOŚCIELNEJ DIECEZJI OPOLSKIEJ I GLIWICKIEJ (red.), Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2001 — 1357 ss. (śpiewy z zapisem nutowym).**

Wydawnictwo Świętego Krzyża w Opolu w końcu ubiegłego roku wzbogaciło Kościół o bardzo cenną edycję: modlitewnik i śpiewnik *Droga do nieba*, zredagowany przez Międzydiecezjalną Komisję ds. Liturgii, Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Opolskiej i Gliwickiej. Publikacja tytułem swym nawiązuje do wydawanej na Śląsku Opolskim od ponad stu lat książeczki do nabożeństwa (kilkadziesiąt wydań w łącznym nakładzie ok. 5 milionów egzemplarzy). Obecna edycja jest pierwszą łączącą modlitewnik i śpiewnik wraz z nutami. Ten bardzo obszerny zbiór zawiera ponad 1000 śpiewów liturgicznych.

W *Przedmowie* biskupi obu diecezji, nawiązując do słów Ojca Świętego JANA PAWŁA II z Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte* odnoszących się do sztuki modlitwy, podkreślają intencję podstawową, jaka przyświecała zespołowi redakcyjnemu: „położenie większego nacisku na pobożność liturgiczną, uwzględniającą soborowy postulat żywego i świadomego uczestnictwa wiernych w liturgii”

Zaraz na początku publikacji po *Kalendarzu świętych i błogosławionych* na kilku stronach zamieszczone zostały podstawowe teksty z katechizmu, po których następuje właściwa pierwsza część: *Modlitewnik*. Znajdujemy w niej najpierw dobry, teologiczny, a zarazem przystępny dla odbiorcy wstęp o modlitwie. Po nim zamieszczone zostały *Modlitwy na każdy dzień*: pacierz, wybór modlitw porannych, w ciągu dnia, wieczornych i przed spoczynkiem z uwzględnieniem niektórych tekstów z *Liturgii Godzin*, modlitwy w różnych okolicznościach oraz modlitwy w rodzinie. Wśród tych ostatnich na uwagę zasługuje umieszczenie modlitw z *Obrzędów błogosławieństw*: *O Boże błogosławieństwo w rodzinie* oraz *Błogosławieństwo synów lub córek*. Księga *Obrzędów błogosławieństw* zazwyczaj uznawana jest za przeznaczoną wyłącznie do użytku przez duchownych, choć są w niej również modlitwy i opisy czynności religijnych sprawowanych przez świeckich. Dobrze, że *Droga do nieba* je publikuje.

Część poświęcona sakramentom świętym również rozpoczyna się od krótkiego wstępu ogólnego, zaś liturgia każdego z sakramentów (bardzo dokładnie opisywana według rytuału) jest także poprzedzona obszernym wprowadzeniem. Zawarte w nim

myśli dotyczą zarówno spraw praktycznego przygotowania (tego bardzo potrzebują wierni), jak i refleksji teologicznej, co powinno sprzyjać właściwemu, świadomemu przyjmowaniu sakramentów świętych. W czasach, gdy dla wielu sakrament chrztu, I Komunia św. czy sakrament małżeństwa jest przede wszystkim wypełnianiem tradycji i okazją do zjazdu rodzinnego, potrzeba rozpowszechniać teksty liturgiczne z możliwie wnikliwym komentarzem przystępnym dla wiernych. Wiara szuka zrozumienia. Redaktorzy modlitewnika pomagają tym poszukiwaniom. Świeccy odnajdą też obrzędy chrztu dzieci w niebezpieczeństwie śmierci. Dobrze, że teksty liturgii Mszy świętej po polsku uzupełnia *Ordo Missae cum populo*. Wprawdzie celebra po łacinie w Polsce nie jest dziś częsta, jednakże nie można zapomnieć tekstów łacińskich. Wymagają tego nie tylko dokumenty Kościoła, ale także samo życie obfite w różnego rodzaju spotkania międzynarodowe wiernych. Liturgię sakramentu pokuty z rachunkiem sumienia dla dorosłych, dzieci i młodzieży uzupełnia pouczenie o odpustach. *Wprowadzenie* do sakramentu małżeństwa omawia wszystkie czynności przygotowawcze, a także przeszkody małżeńskie według Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Po części dotyczącej sakramentów świętych modlitewnik zawiera dział *Śmierć i pogrzeb chrześcijanina*. Zabrakło w nim wprowadzenia. Mogłoby przydać się kilka słów komentarza na temat znaczenia modlitwy i ofiary Chrystusa dla zmarłego. Działania najbliższej rodziny często ograniczają się bowiem do czynności zewnętrznych.

Kolejny rozdział modlitewnika stanowią *Nabożeństwa ku czci osób Boskich*. Odnajdujemy w nim modlitwy, rozważania, litanie, propozycję celebrowania Godziny świętej, a także coraz powszechniej odmawiana Koronka do Miłosierdzia Bożego. Mniej znane nabożeństwa: do Najświętszej Trójcy, do Chrystusa Króla Wszechświata czy do Ducha Świętego i litanie: „o historii zbawienia”, „o Jezusie Chrystusie, Bogu i człowieku” oraz „o Jezusie Chrystusie, naszym Odkupicielu” wzbogacają skarbiec tego rozdziału.

Obrzędy i nabożeństwa w roku kościelnym wypełniają ponad 120 stron modlitewnika. W tej części znajdujemy zarówno powszechnie śpiewane Gorzkie Żale czy nabożeństwo Drogi Krzyżowej, ale także liturgię Świętego Triduum Paschalnego, w tym fragmenty Liturgii Godzin (Jutrznie Wielkiego Piątku i Wielkiej Soboty oraz Jutrznie i Nieszpory Niedzieli Wielkanocnej). Pomimo dużej liczby i różnorodności obrzędów i nabożeństw, jakie zostały zamieszczone w poszczególnych okresach liturgicznych, dostrzegam pewien brak. Mam na myśli nabożeństwo pokutne, coraz częściej sprawowane w okresie Wielkiego Postu przy okazji rekolekcji parafialnych. Powinno ono być uwzględnione bądź przy sakramencie pokuty, bądź w omawianym rozdziale (mamy tu między innymi umieszczone nabożeństwo adwentowe). Sama propozycja struktury takiego nabożeństwa nie zajęłaby wiele miejsca, gdyż pieśni pokutne zostały dobrze wyodrębnione i umieszczone w *Śpiewniku*. Brak nieszporów o Najświętszym Sakramencie można uzasadnić coraz rzadszym wykorzystywaniem ich w oktawie Bożego Ciała, choć są zamieszczone inne, też rzadko

odprawiane nabożeństwa, np. nieszpory kolędowe czy procesja błagalna w dni krzyżowe.

Nabożeństwa i modlitwy ku czci Najświętszej Maryi Panny stanowią następny rozdział modlitewnika. Obok nieszporów ku czci NMP, Godzinek, Różańca i litanii Loretańskiej znajdują się wybrane modlitwy oraz kilka śpiewów. Odpowiedni odnośnik wskazuje na wielką ilość innych umieszczonych w drugiej części. Dobrym pomysłem jest zacytowanie zdania z *Konstytucji dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II* jako wprowadzenia do rozdziału.

Zabrakło tego w następnym rozdziale: *Nabożeństwa i modlitwy ku czci świętych*. Logiczne byłoby tutaj zacytowanie zdania z § 50 tejże *Konstytucji*. Wybór modlitw w tym rozdziale związany jest z lokalną tradycją Kościoła na Śląsku. Część pierwszą *Drogi do nieba* zamykają nabożeństwa i modlitwy okolicznościowe.

Część druga, czyli *Śpiewnik*, obejmuje imponujący zbiór pieśni, który zajmuje prawie 700 stron. Po kilku pieśniach porannych i wieczornych autorzy zamieszczają jedenaście mszy (zestawów części *Ordinarium Missae*) w języku polskim i dwie łacińskie. Następnie po pieśniach na pokropienie niedzielne znajdują się pieśni mszalne z budzącym wątpliwości tekstem wszystkich zwrotek łącznie z tymi „na *Gloria*”, „na *Credo*”, „na *Sanctus*” i „na *Agnus Dei*” Reforma liturgiczna Soboru Watykańskiego II nie przewidywała takiego zastępstwa, choć taka tradycja została zachowana w niektórych Kościołach lokalnych, np. w Niemczech. Zapewne mocna tradycja lokalna skłoniła autorów zbioru do pozostawienia tych pieśni w niezmienionej postaci. Dla wielu jednak są one anachronizmem.

Następne rozdziały *Śpiewnika* emanują już wyraźnie duchem posoborowym. Znajdujemy wyodrębnione kolejno: śpiewy procesyjne na wejście i przygotowanie darów ofiarnych oraz na Komunię świętą, następnie śpiewy uwielbienia i osobno kilka śpiewów na zakończenie. Na uwagę zasługuje wybór 28 śpiewów uwielbienia, które powinny wzbogacić ubogi repertuar tych pieśni w wielu parafiach.

Tradycyjny układ każdej księgi śpiewów mszalnych uwzględnia podział na poszczególne okresy roku liturgicznego. Tak też czynią redaktorzy *Drogi do nieba*. W Adwencie wyodrębniają mszę roratnią z uwzględnieniem nawet „śpiewu międzylekcyjnego” Szkoda, że autorzy nie podjęli próby jeszcze większej selekcji śpiewów na Boże Narodzenie, aby pozostawić jedynie kolędy do wykorzystania podczas liturgii. Wprawdzie spośród ponad 70 umieszczonych utworów zdecydowanie przeważają śpiewy na liturgię, jednak obok nich znalazły się zarazem bardzo popularne kołysanki, choć do śpiewania raczej przy szopce (np. *Lulajże, Jezuniu, Gdy śliczna Panna, Jezus malusiński*). Krótki okres Bożego Narodzenia nie pozwala wykorzystać w ramach liturgii całego bogactwa polskich kolęd, dlatego lepiej zauważać przede wszystkim te o głębszej treści teologicznej. Autorzy kilku innych śpiewników liturgicznych chyba słusznie zdecydowali się na większą selekcję (np. w *Śpiewniku liturgicznym* czy *Alleluja*). W edycji *Drogi do nieba* jest zresztą bardzo dobre miej-

sce na pastorałki: w *Modlitewniku* w rozdziale *Obrzędy i nabożeństwa w roku kościelnym* przy części odnoszącej się do Bożego Narodzenia.

W części obejmującej Wielki Post dobrze wyodrębnione zostały pieśni na okres pokutny (jest ich 28) od pasyjnych. Ponadto osobny podrozdział stanowi 7 pieśni do Matki Bożej Bolesnej. W okresie wielkanocnym znajdują się 4 pieśni na Wniebowstąpienie i aż 13 o Duchu Świętym, które mogą być wykorzystane nie tylko na Uroczystość Zesłania Ducha Świętego. Wyodrębnione zostały pieśni na święta Pańskie w okresie zwykłym. Zaskakuje duża liczba pieśni na niedzielę Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata (aż 15). Znajduje się wśród nich także powszechnie wykonywany śpiew na uwielbienie *Cóż Ci, Jezu, damy*. Tytuł ten powinien znaleźć się w wykazie śpiewów uwielbienia, gdzie go brakuje.

Tak jak w większości śpiewników, autorzy *Drogi do nieba* grupują następnie pieśni ku czci Najświętszej Eucharystii, do Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz osobno zamieszczają dwie pieśni ku czci Chrystusa Najwyższego Kapłana. Warto zauważyć, że zapisane w tym miejscu pieśni eucharystyczne stanowią odrębną grupę od występujących wcześniej śpiewów procesyjnych na Komunię św. Wprawdzie wiele z nich to typowe śpiewy adoracyjne, lecz niektóre z pewnością będą wykorzystywane we Mszy św. podczas rozdzielania Komunii św.

Kolejny rozdział tworzą pieśni o Najświętszej Maryi Pannie. Jest ich 153, a ponadto kilka słusznie redaktorzy zamieścili z dwiema melodiami. W tym wielkim bogactwie śpiewów maryjnych duszpasterzom, katechetom i organistom zapewne przydałyby się choćby adnotacje w nawiasie, na jakie święto maryjne dana pieśń jest przeznaczona. Istnieje bowiem duże zróżnicowanie tych pieśni pod względem treści.

Zbiór pieśni ku czci świętych Pańskich jest doprawdy imponujący. *Droga do nieba* jest pierwszym śpiewnikiem, który publikuje śpiewy ku czci aż 25 świętych patronów (łącznie 77 tytułów). Wśród nich znajdują się też takie, które mogą być wykorzystane na obchód liturgiczny świętego patrona, ku czci którego nie ma żadnego śpiewu własnego. Śpiewnik uzupełnia kilka śpiewów okolicznościowych (np. przed i po kazaniu), a zamyka tradycyjnie grupa pieśni za zmarłych.

W *Dodatku* redaktorzy dokonali wyboru tekstów mszalnych w języku czeskim i niemieckim. Są to teksty aklamacji oraz *Ordinarium Missae*. Ponieważ adresatami edycji *Drogi do nieba* są mieszkańcy Śląska Opolskiego, taki dodatek nie zaskakuje. Omawianą publikację uzupełniają bardzo cenne: *Wykaz źródeł*, *Alfabetyczny spis śpiewów* oraz szczegółowy, a zarazem przejrzysty (ze względu na zróżnicowanie czcionki) *Spis treści*.

Katolicki modlitewnik i śpiewnik *Droga do nieba*, wydanie I z 2001 r., jest bez wątpienia jednym z najbogatszych pod względem zamieszczonego repertuaru polskim śpiewnikiem kościelnym. Po Soborze Watykańskim II ukazało się już wiele tego typu publikacji, ale tylko nieliczne uwzględniły w układzie swym soborową

reformę liturgiczną. Mam tu na myśli utworzenie grup pieśni procesyjnych i na uwielbienie czy w ramach pieśni wielkopostnych wyodrębnienie pokutnych i pasyjnych. Bogaty zbiór śpiewów zawartych w *Drodze do nieba* obejmuje nie tylko pieśni tzw. tradycyjne. Redaktorzy włączyli również wybrane śpiewy gregoriańskie. Te śpiewy łacińskie, które znalazły się w omawianej edycji, są przystępne dla szerszego grona wiernych i mogą być wykorzystywane także podczas liturgii sprawowanej po polsku. Ze względu na adresatów publikacji redaktorzy zamieścili nuty tych śpiewów na pięciolinii, choć taki zapis zubaża o pewne niuanse właściwe chorałowi jako śpiewowi niemenzuralnemu.

Zbiór zawiera też wiele kompozycji posoborowych. Niektóre z nich słusznie znalazły się w gronie śpiewów liturgicznych, choć są pochodzenia tzw. „oazowego” i wcześniej wiele śpiewników umieszczało je w grupie piosenek religijnych. Mam nadzieję, że decydujący o doborze śpiewów na liturgię duszpasterze i organiści zauważą w *Drodze do nieba* liczne opracowania psalmów i hymnów brewiarzowych jeszcze niezbyt rozpowszechnionych, które warto na stałe włączyć do repertuaru wykonywanego przez całe zgromadzenie liturgiczne. Niektóre pieśni słusznie zostały zamieszczone z dwiema melodiami. Organistom zabraknie natomiast propozycji melodii do antyfon na Wejście i na Komunię świętą na poszczególne okresy liturgiczne. Niekiedy są one przydatne w dni powszednie. Na pewno byłyby wykorzystywane na mszach ślubnych i pogrzebowych, podczas których czasem organiści śpiewają sami. Dzieje się tak w wielu diecezjach polskich; być może nie dotyczy opolskiej i gliwickiej, stąd taka decyzja redaktorów.

Zawsze wiele kłopotu przy redakcji śpiewnika sprawia jego podział. Można powiedzieć, że praktycznie nie da się dokonać idealnego podziału. Z jednej strony mamy bowiem kryterium roku liturgicznego, z drugiej akcji liturgicznej. Ponadto są pieśni o zastosowaniu szerszym, aniżeli konkretny obchód liturgiczny. Np.: 25 marca śpiewamy niektóre pieśni z grupy adwentowych; na procesję w Niedzielę Palmową — o Chrystusie Królu; 14 września te, które są zapisane w grupie wielkopostnych itp. W omawianej publikacji śpiewy na Ofiarowanie Pańskie są ulokowane w rozdziale *Święta Pańskie w okresie zwykłym*, ale tego dnia śpiewa się również niektóre kolędy. Śpiewy liturgii Świętego Triduum Paschalnego znalazły się w *Modlitewniku* w dziale *Obrzędy i nabożeństwa w roku kościelnym*, ale pieśni pasyjne (a więc i te śpiewane licznie w Wielki Piątek) mamy w *Śpiewniku* w rozdziale *Rok liturgiczny*, w którym z kolei zabrakło *Triduum*. Obrzędy pogrzebu są w części pierwszej, a pieśni za zmarłych kończą część II. Podałem tylko przykłady trudności, na jakie napotyka każdy redaktor śpiewnika i musi podjąć jakąś decyzję o podziale. Dopiero dobre, szczegółowe zapoznanie się z całą zawartością repertuarową zbioru pozwoli użytkownikowi na pełne wykorzystanie jego zawartości. Nie można sugerować się wyłącznie „spisem treści”

Droga do nieba jest publikacją liczącą 1357 stron, której wartości nie można przecenić. W niczym oceny tej nie zmieniają drobne uwagi, którymi dzielę się

wyżej. Prawie 600 stron pierwszej części zbioru: *Modlitewnika* dostarcza wiernym szerokiego wyboru tekstów do modlitwy w każdych okolicznościach. Wielką wartość stanowią przystępne, choć teologicznie i pastoralnie głęboko przemyślane wstępy do poszczególnych działów. Szkoda tylko, że zabrakło ich w jeszcze kilku miejscach. O ponad 100 stron większa jest część druga: *Śpiewnik* z propozycjami 1009 śpiewów liturgicznych. Służyć będzie zapewne nie tylko wiernym diecezji opolskiej i gliwickiej. Powinni się nim zainteresować wszyscy muzycy kościelni, szukający nowych czy mało rozpowszechnionych śpiewów liturgicznych. Dodatkowym walorem publikacji jest jej poręczny format, czytelny druk na papierze brewiarzowym i solidna oprawa. Nie zapomniano też o praktycznych wstążeczkach – zakładkach. Należą się wielkie słowa uznania zarówno redaktorom: członkom Międzydiecezjalnej Komisji ds. Liturgii, Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Opolskiej i Gliwickiej, jak i wydawcy: Wydawnictwu Świętego Krzyża w Opolu. Na pewno katolicki modlitewnik i śpiewnik *Droga do nieba* będzie pomocą dla niejednego chrześcijanina w drodze do nieba.

Ks. Andrzej Filaber, Warszawa

* * *